

ŽIVJETI ZA SVOJE SNOVE I IDEALE...

Razgovarala: **Marijana Mioč**

Dr. sc. Valerija Macan asistentica je pri Katedri crkvene povijesti na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na fakultetu na kojemu je nekada studirala i dobila nagradu za najbolji diplomski rad danas predaje i jedna je od prvih žena laikinja koje predaju na KBF-u u Zagrebu. S nama je podijelila uspomene i iskustva iz razdoblja studiranja u Zagrebu i Rimu. Osim toga, otkrila nam je koliko voli svoj posao, zašto nastoji zainteresirati svoje studente za studij te što smatra najvažnijim u životu.

Molim Vas, predstavite se našim čitateljima, ispričajte nam kako je teklo Vaše obrazovanje od osnovnoškolskih dana do danas.

Osnovnu sam školu završila u rodnomu mjestu Loboru u Hrvatskom zagorju, a opću gimnaziju u obližnjemu Zlataru. Nakon toga upisujem se 1996. g. na Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu gdje sam 2002. godine stekla bakalaureat iz teologije. Iste sam jeseni poslana kao stipendistica Zagrebačke nadbiskupije na studij crkvene povijesti i crkvenih kulturnih dobara na Papinsko sveučilište Gregoriana u Rim. Nakon završenoga magisterija iz crkvene povijesti i diplome iz tečaja crkvenih kulturnih dobara 2005. g. upisujem studij doktorata. Doktorsku sam disertaciju obranila u prosincu 2009. godine.

Kako ste se odlučili upisati se na KBF, gdje ste se vidjeli?

Studij je teologije uslijedio kao rezultat moje uske povezanosti s Crkvom. Pokojni župnik loborski, vlč. Vinko Mrkoci, prvi me je

*Razgovor s dr. sc. Valerijom Macan,
asistenticom na Katedri crkvene povijesti na
KBF-u Sveučilišta u Zagrebu*

nastojao uputiti na studij teologije jer je držao da je to jedini studij koji za mene ima smisla. Tako je i bilo. U teologiji sam pronašla ono što me na poseban način formiralo kao čovjeka s čvrstim kršćanskim vrijednostima i dalo mi jasniju viziju smisla života kao takva u odnosu s Bogom, iako se jasna vizija onoga gdje sebe vidim u društvu i u Crkvi rađala s vremenom. Nakon studija teologije trebalo je odlučiti što dalje i gdje pronaći svoje mjesto. Uvidjevši da bi našoj Crkvi bili potrebni ljudi koji će se posvetiti crkvenim kulturnim dobrima, ukazala mi se mogućnost upravo takva studija, koji se poklopio s mojim izvornim težnjama i ljubavlju prema umjetnosti. Poseban interes za povijest u početku nije postojao sve dok me na kraju teološkoga studija nije privukao upravo onaj istraživački posao u povijesti. Za mene je to bilo otkriće posve novoga pristupa povijesti koji mi je otvorio nov način razmišljanja i studiranja i u kojemu sam se definitivno pronašla. Na taj je način moj studij povijesti postao dinamičan i zanimljiv, posao, ali i zadovoljstvo. Upravo takav pristup povijesti nastojim prenijeti i na svoje studente, nastojim ih zainteresirati za studij kako bi studirali sa zanimanjem i zadovoljstvom. Jer samo ako nešto volite, radite s voljom i žarom, vaš će trud dati dobre rezultate i imat će smisla.

Budući da ste studirali na KBF-u u Zagrebu, recite nam kakva su Vaša iskustva kao studentice-laika?

Moja su iskustva kao laikinje na KBF-u uglavnom pozitivna. Doista ne mogu reći da sam za vrijeme studija doživjela neko loše iskustvo samo zato što sam laikinja. Fakultet

je sveučilišna zajednica te su svi studenti međusobno jednaki. Sasvim sigurno niste povlašteni samo zato što ste laikinja, no takvo što ne smijemo ni priželjkivati. Fakultet nije caritas ni socijalna institucija, već je mjesto gdje se vrjednuju znanje i sposobnost studenata neovisno o njihovim privatnim životnim okolnostima ili spolu. Ovdje se formiraju i obrazuju mladi koji će sutra odgajati neke nove naraštaje. Stoga su u tomu radu ključni jasni kriteriji, kako za formaciju budućih klerika, tako i laika. Pod tim je vidom u našim rukama budućnost naše Crkve.

Dobili ste nagradu za najbolji diplomski rad „Život i djelo Franje Hermana“. Zašto ste odabrali tu temu i recite, budući da danas mnogi samo „odrade“ svoj diplomski, što je Vama značilo Vaš diplomski rad?

Moj je diplomski rad bio točka na i u mome dodiplomskom studiju te je u biti otvorio vrata poslijediplomskom studiju povijesti. Iako je tema diplomskoga rada bila s područja crkvenoga prava, bavila sam se i povijesnim istraživanjem života i rada crkvenoga pravника dr. Franje Hermana. Ovdje sam se prvi put suočila s radom u arhivu, Arhivu KBF-a, i vidjela što to ustvari znači „kopati“ po najrazličitijim dokumentima jednoga arhiva i uopće osmišljavati put i način rada kojim bi se moglo doći do određenih informacija značajnih za dotičnu temu. Diplomski je rad probudio u meni istraživački duh i ljubav prema povijesti.

Danas uviđam kako je žalosno promatrati kada studenti „odrade“ ne samo diplomski rad, već i cijeli studij. Nije jednostavan za-

datak za profesora (ili asistenta) probuditi to zanimanje u studentu, no kada to uspijete postići, osjetite kao da ste napokon ispunili glavni zadatak svoga posla. S takvim je studentom daleko jednostavnije raditi, a ono što je najvažnije, njemu samome studij postaje i osobno zadovoljstvo.

Koji su bili uvjeti za Vaš uspjeh, za kasnije doškolovanje, najprije kao studenta, a zatim i kao laika i žene? Je li to bio besprijekoran indeks ili nešto drugo?

Možda bi bilo bolje govoriti o razlozima moga (ako ga možemo tako nazvati) uspjeha umjesto o uvjetima. Mislim da mi indeks nije bio besprijekoran, iako, da su ocjene bile jako loše, sigurno ne bih mogla krenuti dalje. Svatko ima predmete koje voli više ili manje i svima nam je teško učiti nešto što nas ne zanima, a ocjene su ponekad ogledalo upravo naših sklonosti prema određenim predmetima.

Čitav je niz odluka kojima stvaramo naš život, privatni i poslovni, a studij je samo prva stepenica na tome putu. Ono što je možda bilo ključno za moj napredak nalazi se, mislim, u širini pogleda na društvo i na Crkvu kojemu sam težila te u upornosti i marljivoj radu. Dodatnu životnu motivaciju i čitav niz novih pogleda otvorio mi je tada rad kao novinara-suradnika u Glasu Koncila te drugim katoličkim glasilima gdje sam pisala kao studentica. Ovime su se moji vidici i interesi počeli širiti, a rad unutar Crkve prešao je u novu dimenziju. Mogla sam napokon nešto konkretno stvarati na temelju primljenoga znanja, a ne više samo usvajati znanje.

Vjerujem da je nastojanje u mudrosti u životu od velike važnosti, jasno koliko nam to naše mogućnosti dopuštaju. Valja nastojati razmišljati dva koraka unaprijed u svakoj

stvari, pri donošenju svake odluke, pa čak i u polaganju ispita. Kampanjski rad i šalabahteri, primjerice, nisu nikako ono što će vas daleko dovesti u životu. Sami smo odgovorni za svoje životne odluke, a svaka, pa i najmanja odluka tijekom studija vodi korak bliže ili dalje od cilja. Dakle, recept je jednostavan: odgovorno, mudro, marljivo i sa zanimanjem.

Jeste li se susretali s predrasudama? Kakvima, u kojoj mjeri i od koga?

Posvuda postoje ljudi s predrasudama, pa tako i unutar Crkve. Nažalost, naša Crkva velikim dijelom još uvijek nije zaživjela u duhu Drugoga vatikanskog koncila kada se govori o laicima. Još uvijek se može pronaći specifičan način gledanja na laike, pogotovo na ženu i na njezinu ulogu unutar Crkve. No to nas ne smije obeshrabrili. Nitko nam nigdje u životu neće ništa dati na pladnju, ali ćete zato sve ono za što ste marljivo radili i poštenim se radom izborili daleko više cijeniti i s ponosom gledati na svoju prošlost. Iznimno cijenim i na poseban sam način zahvalna svima onima, i klericima i laicima, koji su mi tijekom studija i napredovanja bili potpora, ali isto tako poštujem i one (klerike i laike) koji su s nesimpatijama promatrali moj napredak. Mislim da moj primjer pokazuje da je naša Crkva spremna i na nove korake, kada se radi o laicima, pogotovo ženama. Ujedno sam protiv toga da se ženama omogućava napredovanje unutar Crkve ili društva samo zato da bi se pokazalo da ne postoji nikakvo zapostavljanje žena unutar institucija. I žena i muškarac moraju imati ravnopravne uvjete rada u kojima će

moći dokazati svoje sposobnosti, a na temelju kojih će eventualno i napredovati u zvanju.

Za poslijediplomsku specijalizaciju odabrali ste crkvenu povijest i crkvena kulturna dobra. Zašto?

Već sam ranije spomenula svoju sklonost za umjetnost i ona je ključni razlog moga odabira ovoga studija. Od malih sam nogu voljela crtati portrete, ljudske figure i najrazličitije predmete iz naše okoline. Isto tako, vrlo sam rano počela samouko svirati na harmonici, što je zatim preraslo u jedan oblik moga sudjelovanja u radu župe: desetak sam godina obavljala službu orguljašice u rodnoj župi u Loboru. Nakon završenoga studija teologije mogućnost studiranja umjetnosti činila mi se savršenom u spoju s poviješću Crkve. Otkrila sam posve nov način „upotrebe“ i prezentiranja teologije u slici, novi govor teologije koji je danas uglavnom zaboravljen, a koji je u prošlosti svima bio nešto posve blisko. I cijela mi je teologija preko umjetnosti postala bliža i zanimljivija. U izboru poslijediplomskoga studija uspjela sam poklopiti želje s mogućnostima, što je nešto najljepše što vam se u životu može dogoditi.

Gdje ste bili na poslijediplomskoj specijalizaciji i kako je izgledao Vaš boravak tamo?

Na poslijediplomskom studiju bila sam u Rimu na Papinskom sveučilištu Gregoriana. Četiri godine studija u Rimu bile su novo iskustvo, kako na životnomu, tako i na studijskome planu. Odlazak na studij u Rim stavlja na kušnju čitav niz vaših osobnih sposobnosti i snalažljivosti, pogotovo za laika. Od činjenice da morate odjednom osmisliti i organizirati čitav svoj život u novome gradu druge drža-

ve čiji jezik možda i ne poznajete, a unutar komplicirane birokracije koja je sve samo ne jasna i jednostavna, preko pronalaska smještaja i tisuću i jednoga dokumenta, pa do činjenice da ste prepušteni sami sebi; u najmanju ruku nije lako. Početak je doista najteži, a kasnije sam studij predstavlja jednostavniji dio posla. No ovisi o vama samima koliko će taj studij biti kvalitetan i koliko ćete se potruditi oko usvajanja gradiva i svladavanja jezika.

Imala sam sreće da sam uspjela pronaći smještaj u blizini Sveučilišta te sam svakoga jutra na studij odlazila pješaćeci pola sata središtem Rima. Studirati na način da svakoga dana četiri puta dnevno prođete pokraj Pantheon ili pokraj crkve Il Gesu ili preko Tibera s pogledom na kupolu bazilike sv. Petra doista je poseban osjećaj i blagoslov. No to vrijeme treba i pametno iskoristiti.

Ono što je meni osobno bila druga najveća blagodat studija u Rimu jest mnoštvo knjiga i znanja koje se pruža studentima u najrazličitijim knjižnicama: crkvenim, državnim i privatnim. Još uvijek čuvam cijelu jednu kutiju punu članskih iskaznica knjižnica i arhiva u kojima sam studirala u Rimu i ostatku Italije. I nigdje nikada nitko nije tražio da platim ni jedan euro za članarinu. Čak ni kada se radilo o konzultaciji renesansnih rukopisnih knjiga ili inkunabula. Neizmjerne mnoštvo tih knjiga u knjižnicama osobno me fasciniralo, ali i motiviralo za studij.

Kakva imate iskustva i uspomene iz Rima?

U sjećanju su mi ostale samo lijepe uspomene, iako je bilo i manje ugodnih iskustava.

Upoznati jednu novu kulturu i nov narod, ali i brojne druge nacije preko stranih studenata koje susrećeš jedinstveno je iskustvo. Ono što je često razlog zašto ljudi ne vole Rim jesu njegov prometni kaos i nečiste ulice. No toliko toga pozitivna možete naučiti i osjetiti u Rimu da nije pošteno ocjenjivati ga samo prema ove dvije kategorije. Mnoštvo je lijepih rimskih uspomena koje me vežu uz ovaj grad, a zbog kojih se vrlo rado svaki put vraćam. Umjetnost je među njima ona koja me najviše veže. Rim ne možete osjetiti u pet dana hodočašća, a na kraju sam shvatila da ni četiri godine nisu dovoljne.

Predajete izborni kolegij Odabrane sakralne građevine Rima. Što Vam je cilj postići kod studenata ovim kolegijem? Što Vas je od kulturnih znamenitosti oduševilo u Rimu, a što u Zagrebu?

Ne možemo uspoređivati ljepote Zagreba i Rima. Svaki od ovih dvaju gradova ima svoje kulturne znamenitosti gdje je sasvim normalno da po starosti i broju znamenitosti Rim dominira, no to ne znači da Zagreb nije predivan grad te je za mene uvijek na prvom mjestu. Svakako je crkvena umjetnost Rima ona koja se osjeća na svakom koraku, od crkve S. Ignazio do S. Maria sopra Minerva, od katakomba do bazilike sv. Petra te brojnih drugih. Ovim ću izbornim kolegijem nastojati studentima približiti nešto od toga kulturno-umjetničkog blaga Rima, a na temelju stečenoga znanja i osobnih iskustava.

Recite nam što Vas je ponukalo da za svoj magistarski rad odaberete Michelangela, odnosno zidni oslik svoda Sikstinske kapele, i koliko Vam je u tomu pomogao mentor prof. dr. Heinrich Pfeiffer, SJ?

Michelangelo je postao moj izbor nakon završenoga seminara koji je vodio profesor Pfeiffer. Netko bi pomislio: što se više ima reći o toliko poznatu i analiziranu umjetniku, no ovo me pitanje samo još više zaintrigiralo. Doista je opsežna literatura s najrazličitijih govornih područja s kojom sam se morala suočiti. I mogu reći da nije bilo lako uhvatiti se s time u koštac. Ovo je postao put na kojemu sam testirala svoje mogućnosti i sposobnosti te zaključila rad posve zadovoljna rezultatom. Otkriti smisao i kompleksnost ikonografskoga projekta zidnoga oslika, makar i u jednomu njegovu djelu kao što je to svod Sikstinske kapele, velik je pothvat u kojemu do samoga kraja niste sigurni u veličinu krajnjega rezultata koji ćete prezentirati. No u tome se nalazi ljepota studija.

Profesor Pfeiffer je bio idealan izbor mentora za pisanje ovakva rada. Njegove studije koje je objavio o Michelangelu iznimno su cijenjene u svijetu te je od svih profesora na najbolji način mogao voditi moje povijesno-umjetničko istraživanje o Michelangelu, a i kasnije o Kloviću.

Što je utjecalo na odabir teme doktorske disertacije „Juraj Julije Klović, posljednje veliko razdoblje umjetnosti minijature (život i djelo)“ i koliko je tu bilo utjecaja Vašega mentora Heinricha Pfeiffera, SJ?

Razlog odabira Klovića za temu mogla doktorskog rada bila je povezanost koju je u sebi i svome radu ostvario između Hrvatske i Italije na razini Crkve, umjetnosti i teologije. Za mene osobno bio je to još jedan idealan spoj crkvene povijesti i umjetnosti, ali i mogućnost ukazivanja na pozitivne povijesno-umjetničke poveznice

ce ovih dviju država. Ovaj je Hrvat živio i radio u sjeni velikih imena crkvene povijesti kao što je npr. kardinal Alessandro Farnese. Prijateljevao je s velikim umjetnicima onoga doba, kao što je Michellangelo Buonarroti, no ostaje uglavnom samozatajan u svome djelovanju dok do izražaja i slave dolaze njegove minijature. Danas se u Hrvatskoj Klović manje spominje i studira nego u svijetu, što je uvjetovano i činjenicom da posjedujemo tek nekoliko manjih pripisanih djela ovoga autora. Sam Klović je bio i svojevrsno otkriće za profesora Pfeiffera te ga je i sam zavolio. Osobno znam da iz primjerka faksimila latinskoga Časoslova Farnese, koji je Klović ilustrirao, profesor i danas nerijetko moli.

Koje su Vaše obveze izvan fakulteta? Koliko Vam zapravo ostaje slobodnoga vremena s obzirom na predavanja i simpozije?

Slobodnoga vremena doista imam sve manje, no ne mogu reći da se tomu protivim. Volim svoj posao i on je postao moje osobno zadovoljstvo. Volim se povremeno posvetiti glazbi i umjetnosti, dakle mojim starim ljubavima koje ne zaboravljam. No uz posao, ma koliko da ga volite, i uz redovite kućanske poslove, koje ima svaka žena, ostaje malo vremena za sebe.

Predajete godinu dana na KBF-u. Kakva su Vaša dosadašnja iskustva u radu sa studentima? Što primjećujete da je drukčije u današnjim generacijama od generacija s kojima ste Vi studirali?

Često mi se čini da smo u moje doba kao studenti imali daleko više strahopoštovanja prema profesorima nego što je to danas slučaj. Možda je razlog tome što sam žena pa me i studenti drukčije

doživljavaju nego kolege profesore. U svemu ostalom studenti su u biti uvijek isti: ima ih vrijednih i lijenih, onih koji svoj studij shvaćaju ozbiljno i onih koji nastoje uvijek pronaći način kako da sa što manje truda što prije završe studij. Kao što sam već spomenula, posebno me raduju studenti koji razmišljaju svojom glavom, nastoje doći do odgovora na pitanja koja si sami postavljaju na temelju predavanja koja slušaju te sa zanimanjem prolaze kroz godine studija. Mladima treba dati mogućnost da se razvijaju, ali ukoliko oni ne pokažu interes, ne možete im usaditi na silu u glavu ni ono osnovno što im je potrebno za život.

Poštovana profesorice, hvala Vam na razgovoru. Želimo Vam puno uspjeha u daljnjemu radu i istraživanju. Za kraj, recite nam što ste naučili iz svega što ste prošli, što smatrate najvažnijim u životu, što biste poručili našim čitateljima?

Vašim čitateljima, mojim dragim studentima, zaželjela bih da doista osjete radost života i studiranja, ali i da budu uvijek svjesni odgovornosti koja je trenutno na njima i one koja će s vremenom doći. Biti student jedno je od najljepših razdoblja života mlada čovjeka za vrijeme kojega samo uz mudre izbore i marljiv rad može postaviti dobre temelje za daljnji život. Iz iskustva mogu reći da nije lako živjeti za svoje ideale i snove, biti uvijek snažan i hrabar, no ne treba nikako odustajati od vjernosti sebi. Živjeti prema kršćanskim vrjednotama u današnjemu svijetu nije jednostavno, pogotovo ako imate ambicije za nešto više, ali je to jedini pravi put.